

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ РОЗВИТОК КАТЕГОРІЇ «БЕЗПЕКА» В НАУКОВО-ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. Проаналізовано загальне поняття «безпека» як філософського стану існування, діяльності та гармонійного розвитку. Досліджено еволюцію категорії «безпека» в науково-економічному просторі у філософському та прикладному аспекті.

Ключові слова: еволюція; безпека; науково-економічний простір; філософський стан; прикладний аспект.

Аннотация. Проанализировано общее понятие «безопасность» как философское состояние существования, деятельности и гармонического развития. Исследована категория «безопасность» в научно-экономическом пространстве в философском и прикладном аспекте.

Ключевые слова: эволюция; безопасность; научно-экономическое пространство; философское состояние; прикладной аспект.

Annotation. Analysis of the general concept of "security" as a philosophical state of existence, activity and harmonious development. The evolution of the categories of "security" in the scientific and economic space in the philosophical and applied aspect.

Keywords: evolution; safety; scientific and economic space; philosophical state; applied aspect.

Постановка проблеми. Поняття «міжнародна економічна безпека» пройшло дуже великий та складний еволюційний шлях становлення. На протязі останнього сторіччя до даної сфери спостерігається значний стійкий науковий інтерес, орієнтований на розвиток теорії і практики проблем міжнародної економічної безпеки шляхом розширення конкретно-історичного, логічного, аналітичного та дослідного інструментарію. Дослідження різних аспектів проблеми економічної безпеки займалися як вітчизняні, так і закордонні вчені – економісти, присвячено багата кількість наукових робіт, що дозволило накопичити великий досвід у цьому економічному напрямку, як на науковому, так і на прикладному рівні. Однак, це ще більш ускладнило ситуацію та обумовило відсутність загальноприйнятого підходу до трактування даної категорії «безпека».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сучасного поняття «економічна безпека» безпосередньо зв'язано з процесом формування, становлення та розвитку ринкових систем, тому його необхідно розглядати в контексті дослідження еволюції економічного розвитку. Особливості функціонування ринкових систем у зв'язку з розвитком суспільства, закономірності їх становлення розвинуті в наукових працях відомих вчених-класиків та сучасних науковців: Дж. Алена, С. Авдашевой, Н. Агурбаша, М. Вебера, В. Гайдука, Дж. Гелбрейта, В. Зарубина, Р. Кантільона, А. Киселева, Дж. Кейнса, А. Когута, К. Маркса, А. Маршалла, В. Ойкена, А. Сміта, М. Фридмена, Ф. Хайека, Й. Шумпетера та ін.

Формування цілей статті. Поняття «безпека» – є дуже різноманітним, складним та багатограним явищем для науково-прикладних дискусій та досліджень. Таким чином є явна необхідність у дослідженні даного напрямку в економічному просторі у філософському та прикладному аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учений Р.Четвертаков, зробив дослідження процесу еволюції питання безпеки, формує її визначення з точки зору ступеня життєдіяльності будь-якого суб'єкта говорить, що «безпека – це стан суб'єкта, при якому вірогідність зміни якостей та параметрів, які характеризують цей суб'єкт, невелика, тобто менш ніж визначеного інтервалу»[1].

Але при формуванні цього визначення автор не говорить, яким чином необхідно визначати межі інтервалу безпеки та перелік параметрів, які його характеризують, хоча концентрує увагу на орієнтацію формування «бажаного стану» суб'єкта, який необхідно характеризувати конкретним поєднанням параметрів життєдіяльності. Крім того, потрібно зазначити, що говорюче про «параметри життєдіяльності суб'єкта» необхідно уявляти, що вони не можуть бути постійними і знаходяться у стану зміни, розвитку та руху. Таким чином, це визначення не дає повної характеристики поняття, тому що при введених категорій «параметри безпеки» необхідно розробити систему оцінки рівня безпеки, крім того необхідно враховувати факт, що існує погіршеність таких досліджень (не завжди оцінка безпеки «об'єкту життєдіяльності» буде співпадати).

Отже це визначення зробило прорив у напрямку еволюції категорії «безпека», але для його повноти викладення необхідно зрозуміти, що якість проведення такої оцінки залежить від глибини інформації про фактори та параметри зовнішнього та внутрішнього оточенні суб'єкта, тому перш за все треба сконцентрувати зусилля на формуванні банку інформації про ситуацію, яка складається (на основі цього з'явиться реальна можливість встановлення ступеню впливу змін у оточенні на стан безпеки суб'єкта життєдіяльності). Засновник одного з

філософських підходів до формування теорії «безпеки» Г. Іващенко [2], зосереджує увагу на тому, що вона повинна ґрунтуватися на певних умовах взаємодії та взаємозв'язку суб'єкта з іншими суб'єктами та середовищем свого існування. Виходячи з даних тверджень очевидно, що «безпека» уявляє собою діяльний акт, для здійснення якого необхідно конкретному «суб'єкту життєдіяльності» при будь-якій дії враховувати умови, які відповідають даній ситуації та дозволяють контролювати межу між безпекою та небезпечністю. Однак, ця схема не дає конкретизацію поняття «безпека» як процесу, який не перешкоджає «суб'єкту життєдіяльності» його подальшого розвитку, саморозвитку (що у свою чергу неможливо без ризику, загроз та небезпеки). Для суб'єкта життєдіяльності жити та діяти у безпеці не відзначає існувати без небезпеки, тому що остання є одною з головних причин необхідної активності людини і присутня у його життєдіяльності постійно, а іноді може мати позитивний вплив. Крім того загрози та небезпеки забезпечують мобілізацію діяльності, співвідношеннях індивідумів, як членів соціуму. Тому асоціювати «безпеку» з відсутністю небезпеки неможливо, тому що для людини, яка існує у соціумі, безпека – є захист від небезпеки, погроз та ін.

Отже, при формуванні поняття «безпека» необхідно не тільки забезпечувати повну відсутність будь-яких загроз та забезпечення умов існування суб'єкта в безризиковій зоні, а потрібно виявляти межу виправданого ризику при забезпеченні постійного розвитку, саморозвитку суб'єкту (рис.1.).

Таким чином, аналізуючи загальне філософське поняття «безпека» як філософського стану існування, діяльності та гармонійного розвитку стає зрозумілим, що воно уявляє собою одну з головних характеристик життєдіяльного суб'єкта і є багатоаспектним, оскільки:

- є основним важелем життєдіяльності будь-якого суб'єкту між його метою, можливостями та потребою постійного розвитку та переходу на новий рівень розвитку, що дуже часто має місце у небезпечному середовищі функціонування суб'єктів;

- формує межу між зоною життєдіяльності без ризику втрат і збитків та зоною явної загрози та небезпеки;

- є характеристикою, яка визначає якість стану суб'єкта життєдіяльності в реальних умовах функціонування, яка повинна зберігатися постійно при будь-яких обставинах, як при наявності факторів, які мають негативне впливання на суб'єкт, так і при їх відсутності;

- в значній мірі може бути і кількісним показником, який визначає ступень захищеності суб'єкту;

- є характеристикою, яку можна спрогнозувати, тому що рівень безпеки та захищеності може бути наслідком вчасного виявлення є характеристикою, якові можна спрогнозувати, тому що рівень безпеки та захищеності може бути наслідком вчасного виявлення та нейтралізації небезпечних чинників (як внутрішнього, так і зовнішнього середовища) та цілеспрямованих дій осіб, що впливають на результати явищ, приймаючи відповідні рішення [3, 4, 5].

Висновок. Отже, очевидно, що поняття «безпека» є основою будь-якого явища, дії або процесу, які стосуються життєдіяльності людини, групи людей або суспільства. При цьому різноманіття сфер життєдіяльності впливає на формування класифікації видів безпеки. На основі проведеного дослідження підходів до трактування поняття «безпека» та поняття «економічна безпека» (як сучасного прикладного напрямку першого) можливо згрупувати їх в залежності від головної мети, суб'єктів та об'єктів поваги формування категорії економічної безпеки (рис. 2). Підводячи підсумки проведеного дослідження еволюції категорії «безпека» в науково-економічному просторі у філософському та прикладному аспекті приведено у табл. 1.

Список використаних джерел

1. Четвертаков Р.И. Понятие и классификация инноваций / Р.И. Четвертаков // Финансовый вестник ВГАУ. 2000. – №6. – С. 83-87.
2. Отенко І. П., Іващенко Г. А., Воронков Д. К. Економічна безпека підприємства / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. // Вид. ХНЕУ, 2012. – С.256.
3. Хайек Ф. Безработица и денежная политика. Правительство как генератор «делового цикла». // Экономические науки Ц 1991. – number:11, 12.
4. Шумпетер Й. История экономического анализа. СПб.:Экономическая школа, 2001. Т. 1.
5. R. Cantillon «Essai sur la Nature du Commerce en Général» // Part I, Chapter XIII, 1755.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2013

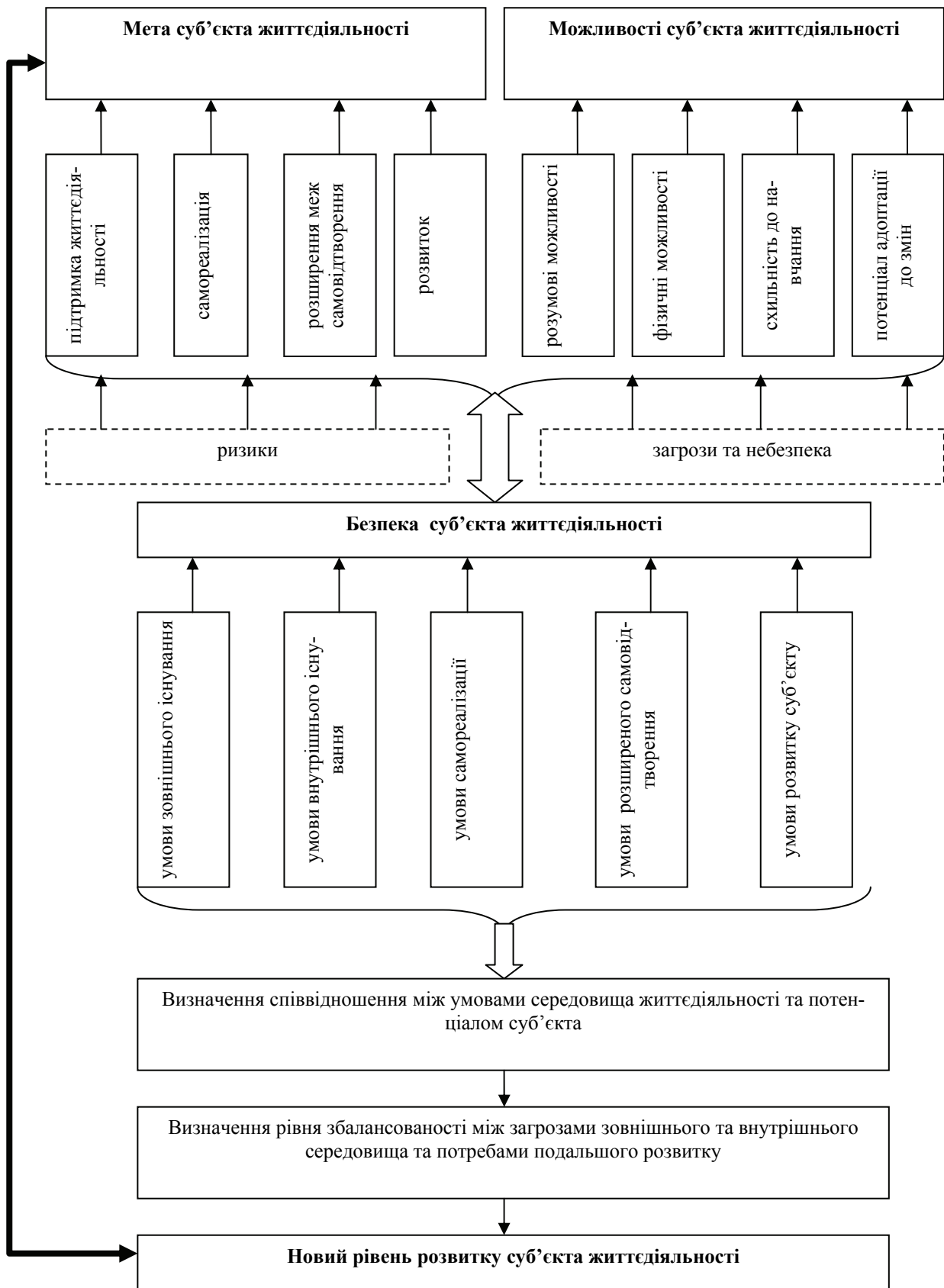

Рис. 1. Філософська основа категорії «безпека» як стану гармонійного розвитку життєдіяльності суб'єкта

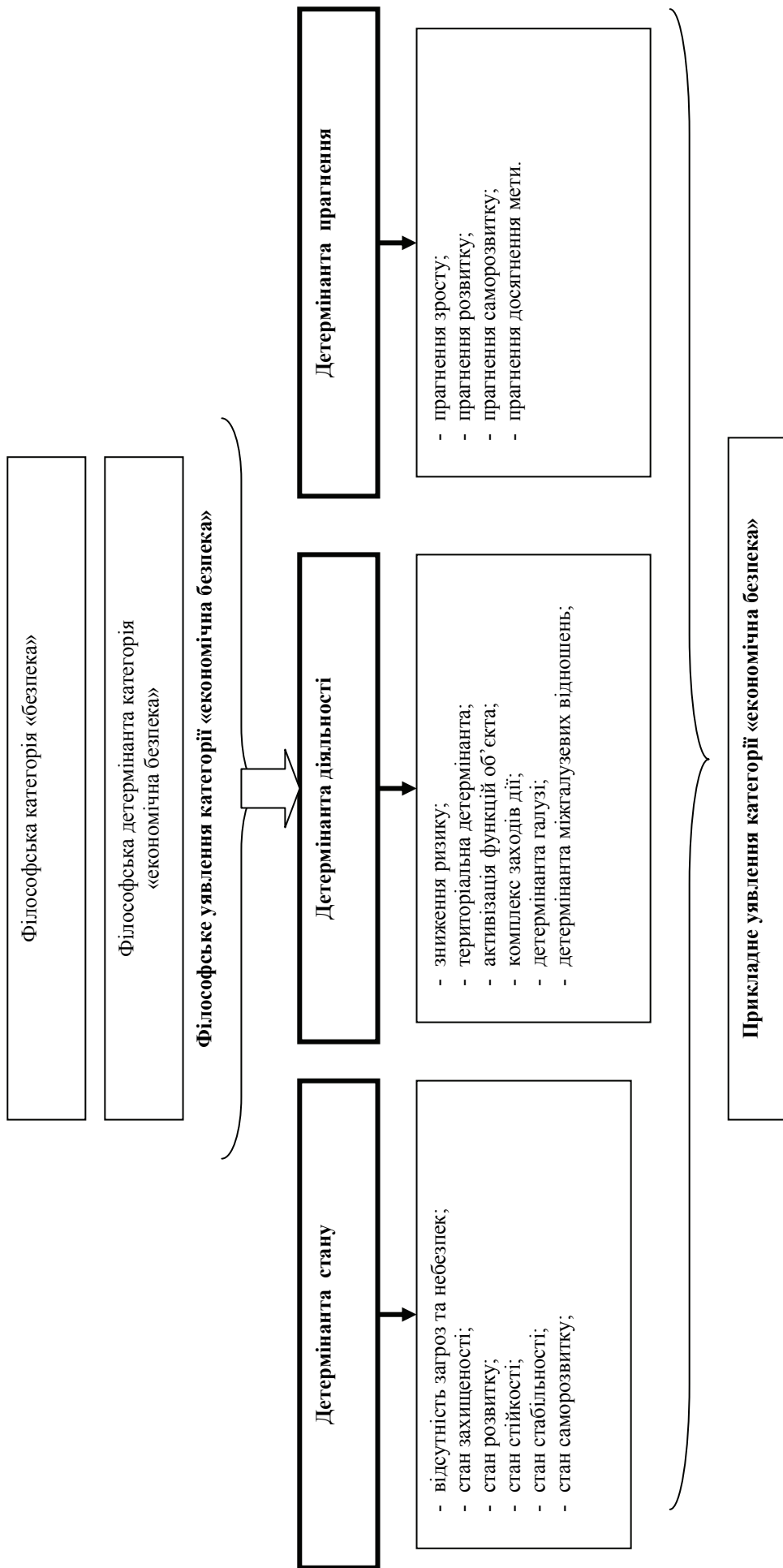

Рис. 2. Структурна схема філософсько-прикладного уявлення категорії «економічна безпека»

Еволюція категорії «безпека» в науково-економічному просторі у філософському та прикладному аспекті

№	Етап	Мета	Форма прояви
1	2	3	4
1	Реалізація природної нужди людини як розумної істоти, життєдіяльного суб'єкту	Забезпечення відсутності ризику, загроз та небезпеки	Первинна (засаднича, базова) потреба людини у захищеності від загроз і посягання на свободу, життя та ін.. реалізується як сфера існування
2	На початку XV сторіччя у часи посягань на ці народи Золотої Орди	Забезпечення захищеності народності	Реакція на загарбницькі посягання на суспільство
3	Формування філософського поняття «безпеки». Основоположниками були Демокріт, Аристотель, Платон	Забезпечення стану стійкого існування та буття людини в умовах захищеності при максимальному задоволенні власних потреб	Реалізується у вигляді філософії стану суб'єкту життєдіяльності
4	Г. Івашенко [1-2] став основоположником одного з філософських підходів до формування теорії «безпеки» при забезпеченні розвитку	Забезпечення реалізації людини у потребі соціального характеру у розвитку та спілкуванні	Зосереджується увага на тому, що людина повинна ґрунтуватися на певних умовах взаємодії та взаємозв'язку суб'єкта з іншими суб'єктами та середовищем свого існування. Загрози та небезпеки забезпечують мобілізацію діяльності, співвідношення індивідуумів, як членів соціуму. Тому асоціювати «безпеку» з відсутністю небезпеки неможливо, тому що для людини, яка існує у соціумі, безпека – захист від небезпеки, погроз та ін.
5	Реалізація соціальної нужди людини як розумної істоти, життєдіяльного суб'єкту, який схильний до саморозвитку	формування теорії «безпеки» при забезпеченні синергії	Конкретизація поняття «безпеки» як процесу, який не перешкоджає «суб'єкту життєдіяльності» його подальшого розвитку, саморозвитку (що у свою чергу неможливо без ризику, загроз та небезпеки)
6	У XX сторіччя формування основи наукового поняття «безпеки» у формі «безпеки суспільства», було сформовано в працях В. Парето та А. Богданова	формування наукового поняття «безпеки» у формі «безпеки суспільства»	Реалізація однієї з головних потреб суспільства з метою його подальшого розвитку та синергії
7	У 1934 року у США прийнято перший нормативно-правовий акт – «Закон про національну безпеку», на основі якого потім було сформовано Федеральний комітет з економічної безпеки США	Забезпечення збереження державної безпеки країни та підвищення рівня якості життя національної економіки, підтримка конкурентоспроможності національної економіки	Офіційне з'явлення категорії «економічна безпека» у практичній діяльності суспільства
8	В 40-50 роки у розвинених країнах світу створюється міжнародна асоціація збереження міжнародної економічної безпеки	Зміцнення світогосподарської системи та забезпечення прискорення виходу з глибокої економічної кризи світового господарства	Формування глобалізованої системи світової економіки
9	У країнах Західної Європи у 70-х роках з'явилось поняття «стратегія національної безпеки»	Формування механізму розвитку сталої економіки європейських країн	Формування системи заходів протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам економічному механізму, розробка програми підвищення конкурентоспроможності підприємств та національної економіки країн
10	Реалізація декларації міжнародної економічної безпеки ООН	Забезпечення реалізації комплексності підходу до формування міжнародного економічного механізму розвитку світогосп. системи	У формі реалізації міжнародної політики глобалізованого світового господарства з метою розвитку міжнародного підприємництва
11	Формування політики «економічної безпеки» в країнах постсоціалістичного простору	Демократизація суспільства країн з трансформаційної економікою та впровадження їх у систему міжнародного підприємництва	Активізація державного сприяння до розвитку вільного бізнесу у країнах з трансформаційною економікою та впровадження їх у систему міжнародного бізнесу
12	Прийняття програмно-цілевих законодавчих актів з забезпечення економічного бізнесу в умовах світової кризи (з 2007 року до тепер)	Зниження ризику участі у міжнародному бізнесі суб'єктів міжнародного підприємництва в кризових умовах	Формування сприятливого клімату для підтримки та розвитку національного та міжнародного підприємництва у кризових умовах підвищеного ризику